

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

вул. Городецького, 13, м. Київ, 01001
Тел.: +380 44 278-37-23, факс: +380 44 271-17-83
E-mail: themis@minjust.gov.ua
<http://www.minjust.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00015622

**Міністерство аграрної
політики та
продовольства України**

06.06.2018 № 9823-26-18/10.1

На № _____

Щодо повернення нормативно-правового
акта після державної реєстрації

Згідно з наказом Міністерства юстиції України від 05 червня 2018 року № 1715/5 повертаємо після державної реєстрації наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10 травня 2018 року № 238 «Про затвердження Інструкції з профілактики та ліквідації метапневмовірусної інфекції птиці», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05 червня 2018 року за № 675/32127.

Додатки: оригінал та копія нормативно-правового акта на 40 арк.;
два оригінали висновку про проведення антидискримінаційної експертизи на 2 арк.;
оригінал рішення Державної регуляторної служби України від 12 квітня 2018 року № 164 про погодження проекту регуляторного акта на 3 арк.;
оригінали аркушів погодження на 5 арк.;
оригінал висновку Уповноваженого у справах європейського суду з прав людини щодо відповідності нормативно-правового акта положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини від 22 травня 2018 року на 2 арк.

**Директор Департаменту реєстрації
та систематизації правових актів**

Н.А. Железняк

526401

Дмитренко Т.М.
271-15-47

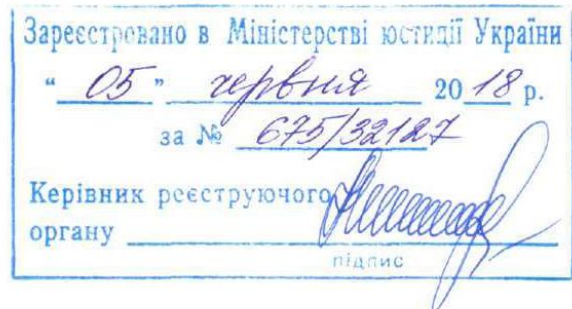
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

Н А К А З

10.05.2018

Київ

№ 238

Про затвердження Інструкції з
профілактики та ліквідації
метапневмовірусної інфекції птиці

Відповідно до статей 6, 7 Закону України “Про ветеринарну медицину”, підпункту 9 пункту 4 Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 року № 1119,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Інструкцію з профілактики та ліквідації метапневмовірусної інфекції птиці, що додається.

2. Департаменту аграрної політики та сільського господарства забезпечити в установленому порядку подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.

3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Перший заступник Міністра

М. Мартинюк

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики
та продовольства України
10 травня 2018 року № 238

ІНСТРУКЦІЯ з профілактики та ліквідації метаневмовірної інфекції птиці

І. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює порядок проведення спеціалістами ветеринарної медицини профілактичних заходів щодо недопущення захворювання птиці на метаневмовірну інфекцію птиці, ветеринарно-санітарних заходів у випадках спалаху хвороби у птахогосподарствах різних форм власності, внутрішньогосподарського використання або подальшої реалізації яєць, м'яса і м'ясопродуктів від забою птиці та іншої продукції птахівництва у разі виявлення метаневмовірної інфекції птиці і є обов'язковою для виконання птахогосподарствами незалежно від форм власності, фізичними особами – підприємцями, спеціалістами ветеринарної медицини, які провадять діяльність у сфері птахівництва.

2. У цій Інструкції терміни вживаються у таких значеннях:

біологічна безпека (біобезпека) – безперервний процес оцінки та управління ризиком, спрямований на уникнення або мінімізацію ризиків мікробіологічного інфікування, яке може викликати хвороби людей чи тварин або внаслідок якого тварини стають непридатними для будь-якого використання;

вакцинація – метод, спрямований на створення поствакцинального імунітету;

Державна надзвичайна протиепізоотична комісія (ДНПК) – постійно діючий орган при Кабінеті Міністрів України, обласній, районній, міській державних адміністраціях, що здійснює оперативний контроль, керівництво і координацію діяльності органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та фізичних осіб щодо запобігання спалахам особливо небезпечних хвороб тварин, масовим отруєнням тварин та їх ліквідації;

імунна зона – територія, на якій застосовується вакцина проти метапневмовірусної інфекції птиці;

імуноферментний аналіз (ІФА) – лабораторний імунологічний метод якісного або кількісного визначення низькомолекулярних з'єднань, макромолекул, вірусів, в основі якого лежить специфічна реакція антиген-антитіло;

неблагополучне господарство – господарство, в якому виявлено спалах інфекції;

полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) – діагностика, заснована на виявленні збудника захворювання на основі генетичної інформації;

птахогосподарство (господарство) – будь-який сільськогосподарський або інший об'єкт, включаючи інкубаторії, цирки, зоопарки, зоомагазини з продажу кімнатної птиці, пташині ринки та пташники, де розводиться і утримується свійська птиця, а також інша птиця, що утримується в неволі, за винятком боєнь, транспортних засобів, карантинних об'єктів, прикордонних інспекційних пунктів, лабораторій тощо;

реакція нейтралізації (РН) – метод ідентифікації вірусу, що ґрунтується на феномені втрати ним інфекційності в результаті взаємодії зі специфічними антитілами;

реакція непрямой гемаглютинації (РНГА) – метод виявлення та ідентифікації антигенів або антитіл, заснований на виникаючому в їх

присутності феномені аглютинації еритроцитів, на поверхні яких були попередньо адсорбовані відповідні специфічні антитіла або антигени;

ревакцинація – метод, спрямований на підтримку поствакцинального імунітету;

режим закритого типу – комплекс адміністративно-господарських заходів, спрямованих на недопущення занесення на територію господарства збудників інфекційних захворювань птиці, який, у тому числі, передбачає створення суцільної огорожі території господарства, наявність ветсанпропускника, діючих дезбар'єрів, дезкилимків, особливий режим роботи персоналу;

свійська птиця – деякі види птахів (кури, індики, качки, гуси, цесарки, перепели, голуби та інші), що розводяться людиною для отримання від них продукції (яєць, м'яса, пуху, пір'я тощо), а також з декоративною та спортивною метою;

синантропна птиця – дика птиця, територія проживання та харчування якої тією чи іншою мірою пов'язана з людиною.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про ветеринарну медицину».

3. Метапневмовірусна інфекція птиці (МПВІ) (донедавна – пневмовірус птиці) – висококонтагіозна вірусна хвороба птиці, що характеризується респіраторними розладами і зниженням яєчної продуктивності. МПВІ – спільна назва двох подібних за клінічними ознаками респіраторних синдромів, які спостерігаються у різних видів птиці, а саме:

у індиків – інфекційний ринотрахеїт (Turkey Rhino Tracheitis – TRT) – висококонтагіозне захворювання, що характеризується ураженням верхніх дихальних шляхів, високою смертністю (до 40%) та захворюваністю (до 100%), зниженням яєчної продуктивності (до 70%) та погіршенням якості яєць (депігментація шкаралупи);

у курей та курчат – синдром набряклої голови (Swollen head syndrome – SHS), що супроводжується набряканням голови, зниженням несучості (від 5 до 30%) і погіршенням якості яєць (депігментація шкаралупи).

4. Збудником метапневмовірусної інфекції птиці (Avian metapneumovirus, AMPV) є РНК-геномний вірус, який є представником сімейства параміксовірусів (Paramyxoviridae), роду Metapneumovirus.

Вірус – дуже поліморфний, сферичної або ниткоподібної форми. Діаметр сферичних частинок варіює і має розмір від 80 до 200 нм, іноді сягає 500 нм. Ниткоподібні форми мають діаметр від 80 до 100 нм, довжину – 1000 нм. Вірус має оболонку, представлену ліпідним шаром з виступами на поверхні, довжина яких – 13–14 нм. У середині оболонки – симетричний спіралевидний нуклеокапсид, діаметр якого 14 нм.

Індичі і курячі штами є індетичними за морфологічними, фізико-хімічними, структурними характеристиками.

Штам, виділений від курей, може свідчити про клінічні ознаки захворювання як у курей, так і у індиків, а штам, виділений від індиків, – тільки у індиків.

На основі антигенних та генетичних відмінностей вирізняють чотири підгрупи вірусів:

AMPV/A, AMPV/B, AMPV/C, AMPV/D.

Пташині метапневмовіруси і метапневмовірус людини – патогенні як для птахів, так і для людей.

5. Вірус МПВІ стійкий до низьких температур. У замороженому стані його активність зберігається до 2 років. Вірус зберігається при температурі 37 °С – 1 добу, при температурі 18–22 °С – 1 місяць, при температурі 4 °С – 5 місяців. Інфекційність, гемаглютинуюча активність та імуногенність вірусу руйнуються при температурі 56 °С впродовж 5 хв. Зберігається на дерев'яній поверхні – 1 добу, на картонній тарі для яєць – 6 діб. Вірус стійкий у діапазоні рН від 2 до 10 і швидко руйнується при дії ультразвуку. Розчини формаліну (1–2%), гідроксиду натрію (1–2%), мильного крезолу (1%) і фенолу (3–4%) швидко інактивують вірус. Стабільність вірусу залежить від середовища, в якому він знаходиться. Денне світло знижує інфекційність вірусу за 4 години. Встановлено, що вісцеротропні велогенні штами є термочутливими, тоді як лентогенні – термостабільними.

6. До вірусу МПВІ сприйнятливі індики, кури, фазани, цесарки, страуси, качки, гуси, горобці, ластівки, шпаки, чайки. Голуби не сприйнятливі до цього вірусу.

Хвороба має сезонний характер: весняно-осінній період (80% спалахів припадає на березень – травень, жовтень – листопад). Вірус МПВІ розповсюджується під час міграції дикої і синантропної птиці (РНК АVP знайдено у диких качок і гусей, чайок, горобців, ластівок, шпаків).

7. Джерелом хвороби є хвора і перехворіла птиця, яка залишається носієм і виділяє вірус протягом одного року. Зараження відбувається під час контакту хворої птиці зі здоровою, повітряно-крапельним шляхом, через прямий або непрямий контакт з назальними, респіраторними виділеннями від хворої птиці, а також через інфіковану воду, корм, обладнання. Трансоваріальної передачі з вмістом яйця не встановлено, проте вірус може знаходитись на шкаралупі яйця, знесеного хворою птицею. Механічними переносниками збудника є люди, дика і синантропна птиця.

Хвора птиця через дві доби після зараження і за добу до прояву клінічних ознак захворювання виділяє вірус під час кашлю, чхання. Розповсюдження вірусу на великі відстані пов'язане з перевезенням птиці, тушок вимушено забитої птиці, забрудненої тари, яєць із неблагополучних господарств щодо МПВІ.

8. В організмі птиці вірус розмножується в клітинах респіраторної системи, руйнує клітини кровоносних судин і викликає запально-некротичні процеси. Реплікація вірусу відбувається в миготливому епітелії носових ходів і трахеї, спричиняючи деформацію і втрату війок слизової оболонки, що сприяє активному проникненню вторинної патогенної мікрофлори, яка ускладнює й погіршує перебіг патологічного процесу. Через 24 години після інфікування вірус може бути виявлено в носовій порожнині і трахеї птиці. Через 24–36 годин вірус локалізується в трахеї, легенях, де зумовлює тяжкі дистрофічно-некротичні процеси. Максимальне накопичення вірусу відбувається за 3–6 днів після зараження.

9. Інкубаційний період становить від 2 до 10 днів і залежить від різних чинників (вірулентність вірусу, проблеми біологічної безпеки, наявність стресів, недотримання зоогігієнічних норм (підвищена концентрація аміаку, пилу, порушення роботи вентиляції, неякісна підстилка, утримання птиці

різних вікових груп) і норм годівлі (мікотоксикози, незбалансовані раціони, дефіцит вітаміну А) тощо).

10. Вторинні інфекції, невідповідні умови утримання птиці і годівлі – визначальні чинники ступеня тяжкості прояву клінічних ознак. Клінічно виражено це спостерігається на бройлерах. Стрес є пусковим механізмом розвитку більшості клінічних ознак захворювання незалежно від типу птахівничого виробництва. До стрес-чинників належать вихід на пік продуктивності у несучок і батьківських стадах, висока щільність посадки. Спричинити загострення хвороби і посилити прояв клінічних ознак може також підрізування дзьоба (дебікірування, триммінг) або вакцинація живими вірус-вакцинами проти хвороби Ньюкасла.

11. Тяжкість перебігу хвороби залежить від санітарно-гігієнічних умов утримання та від наявності збудників бактеріальних і вірусних хвороб. Захворювання, викликане лише МПВІ, протікає в легкій формі.

Найбільш сприятливі до хвороби індички у віці 1–42 доби, бройлери 28–42 доби, несучки, племінна птиця 25–35 тижнів. Із збільшенням віку сприйнятливість знижується.

12. У період вираженої клінічної картини хвороби збудник виділяється у зовнішнє середовище з послідом, трахеальним слизом. У поєднанні з несприятливими факторами зовнішнього середовища, що знижують загальну резистентність організму та зараженням *E. Coli*, захворювання проявляється у своїй найважчій формі – синдром “набряклої голови”, що характеризується набряком голови та шиї з характерними респіраторними ознаками і зниженням несучості та виникає при інфікуванні МПВІ бройлерів, несучок, племінної птиці.

13. Найтяжче захворювання проявляється у бройлерів, племінної птиці та товарної несучки в однотижневому віці. Під час хвороби птиця пригнічена, погано їсть, спостерігається розлад функції органів дихання (птиця витягує шию вперед, робить позіхальні рухи). Із дзьоба витікає спочатку катаральний, потім гнійний ексудат, а також характерні кон'юнктивіт, слезотеча, запалення шкіри навколо очей, виділення з носових ходів, а пізніше – пінні виділення з очей. Через гнійний кон'юнктивіт, запалення і набряк підочних і периорбітальних синусів очна щілина різко звужена («вувзькоока птиця»). Як наслідок прояву набряку і

запалення сполучної тканини голови, розвивається синдром «набряклої голови». Крім того, у хворої птиці виникають нервові явища, що виражаються хиткою ходою, викривленням ший, дезорієнтацією. Через сепсис, що зумовлюється кишковою паличкою, птиця гине.

При ускладненні секундарною мікрофлорою характерна діарея з екскрементами зеленого кольору.

14. У молодих та племінних індиків для МПВІ характерні респіраторні порушення (чхання, трахеальні хрипи, назальні виділення), а також кон'юнктивіти, набряк інфраорбітальних синусів, нервові явища, малорухливість, сонливість, дезорієнтація. Часто спостерігається діарея, послід зеленувато-коричневого кольору через наявність домішок жовчі.

15. МПВІ часто протікає в поєднанні з такими хворобами, як хвороба Ньюкасла (НХ), інфекційний бронхіт курей (ІБК), респіраторний мікоплазмоз (РМП), СЗН-76, низькопатогенний пташиний грип (LPAI), інфекційний ларинготрахеїт (ЛТТ), і може мати подібні клінічні ознаки з переліченими вище інфекціями. Внаслідок цього діагностика значно ускладнена.

16. Під час патолого-анатомічного розтину спостерігається набряк сполучної тканини голови, серозно-гнійні запалення носових шляхів та синусів, а також хронічні ентерити, аеросакуліти, перитоніти та запалення яєчників.

Зустрічається випотівання фібрину або крові у підшкірну клітковину, що надає голові синювато-зеленого кольору (гемосидероз).

17. Патологічні зміни не є характерними й обумовлені присутністю бактеріальної флори. МПВІ протікає разом з бактеріальними інфекціями, які можуть бути викликані одним із збудників, таких як *E.coli*, *Ornithobacterium rhinotracheale* (ORT), *Mycoplasma gallisepticum* (Mg), *Bordetella* spp., *Pasteurella* spp., *Moraxella* spp., *Pseudomonas*. При цьому бактеріальні інфекції є вторинними (секундарними).

18. Під час патолого-анатомічного розтину виявляються такі ураження, як риніт, трахеїт, синусит в тканинах опухлої голови (серозний, гнійний або фібринозний ексудат), застійні явища в легенях; при ускладненні секундарною інфекцією (*E.coli*) спостерігається перикардит, пневмонія, іноді

– накопичення сечокихлих солей в сечоводах, дрібні некротичні вогнища в печінці.

II. Діагностика захворювання птиці на МПВІ

1. Діагноз на МПВІ ставлять комплексно на підставі епізоотологічних даних, клінічних ознак хвороби, патолого-анатомічних змін і лабораторних досліджень (виділення, ідентифікація вірусу і виявлення специфічних антитіл у птиці, що перехворіла). Основне значення мають лабораторні дослідження – виділення вірусу на курячих ембріонах (КЕ), трахеальній органій культурі (ТОК) курячих або індичих ембріонів, а також виявлення антитіл (АТ) у сироватці крові. Вірус вдається виділити тільки в період спалаху хвороби. Через 10 діб після захворювання ізолювати його не вдається, тому патолого-анатомічний матеріал необхідно відбирати на початку захворювання (у перші три доби) і направляти до лабораторії.

2. Для вірусологічних досліджень надсилають 4–5 голів птиці з видимими клінічними ознаками, 4–5 трупів птиці на початковій стадії захворювання. Як патолого-анатомічний матеріал використовують підочні синуси, трахею, легені, нирку, уражену голову з шиєю, зіскоби з уражених носових пазух, носові виділення, змиви носових пазух, гортані, трахеї. Для встановлення діагнозу МПВІ у живої птиці необхідно відібрати зразки мазків з ротоглотки, носових пазух, гортані, трахеї, зразки крові.

Для дослідження відбирають не менше 20 парних зразків мазків або зразків крові з кожного пташника від однієї й тієї самої птиці з інтервалом 2–3 тижні. Можливість виявлення МПВІ значно зростає, якщо зразки збирають до початку прояву клінічних ознак і від поголів'я птиці, у якої немає проявів клінічних ознак, та птиці з різним ступенем прояву клінічних ознак (від легкої до важкої).

Діагностика заснована на виявленні антитіл у хворої та перехворілої птиці за допомогою РНГА, РН, а також застосування методів непрямой імунофлюоресценції, реакції імунодифузії та тест-діагностики ІФА-ELISA. Для індикації вірусу застосовують такий метод діагностики, як ПЛР, що дає змогу виявляти МПВІ безпосередньо у зразках тканин.

3. При проведенні лабораторних досліджень МПВІ у курчат-бройлерів потрібно керуватися таким:

1) за можливості застосовувати тільки метод ІФА:

якщо клінічні прояви мають гострий характер і проявляються на 2–3 тижні життя, відбір сироваток крові проводять за перших клінічних ознак і через 2-3 тижні після цього;

якщо спостерігаються помірні респіраторні проблеми впродовж відгодівлі та зниження виробничих показників у кінці відгодівлі, потрібно відбирати зразки від птиці на забої.

Слід уникати відбору проб для ІФА до 14-денного віку, оскільки існує можливість виявлення материнських антитіл. Винятком є випадки, коли метою відбору проб є саме оцінювання материнських антитіл, тоді забір зразків бажано проводити у птиці віком 2–3 дні;

2) за можливості застосовувати ІФА та ПЛР:

за перших клінічних проявів потрібно відбирати зразки (змиви з носових пазух, трахеї і периорбітальних синусів) для ПЛР-дослідження;

не слід відбирати проби від птиці з найважчими клінічними проявами. Рекомендується відбирати матеріал на дослідження від тих особин інфікованого стада, у яких клінічні симптоми виявлено на початковій стадії;

для ІФА-дослідження потрібно відбирати зразки сироваток крові від птиці із цього самого стада у віці забою, який залежить від виду птиці.

III. Профілактика захворювання птиці на МПВІ

1. Птахогосподарства (пташник, ферми, відділення) функціонують в режимі закритого типу. Категорично заборонено вхід до виробничих зон сторонніх осіб, а також в'їзд будь-якого транспорту, не пов'язаного з обслуговуванням господарства.

2. Комплектувати стадо птиці потрібно тільки з господарств, благополучних щодо МПВІ, і птицею одного віку. Багатоповерхові і зблоковані одноповерхові пташники допускається комплектувати позально тільки одновіковими партіями птиці, при цьому для всього пташника різниця у віці для молодняка не повинна перевищувати 5 днів, для дорослої птиці – 15 днів. Забороняється підсаджувати додатково птицю замість загиблої або вибракуваної.

3. Обов'язковим є:

1) дотримання міжциклових профілактичних перерв із проведенням очищення, дезінфекції приміщень та контролю якості дезінфекції. Перед розміщенням чергової партії птиці у фазі кліткового утримання мінімальна міжциклова профілактична перерва становить три тижні. Дні профілактичної перерви обчислюються з моменту відправки останньої партії птиці з приміщення до початку нового завантаження, при цьому птахівниче приміщення має бути вільним після закінчення дезінфекції не менше 5 днів;

2) проведення дезінфекції завезених інкубаційних яєць відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

3) проведення вакцинації.

Оскільки специфічного лікування не розроблено, вакцинація батьківського стада і сприйнятливого молодняка у неблагополучних та загрозованих господарствах проводиться як інактивованими, так і живими вакцинами відповідно до інструкцій щодо їх використання.

Живі вакцини використовуються для індиків, бройлерів та первинної імунізації племінних курей і промислових несучок з наступною ревакцинацією інактивованою вакциною.

Інактивовані масляно-емульсійні вакцини застосовуються на початку яйценесення. Курчата, індичата, вакциновані у добовому віці аерозольно живою вірус-вакциною, резистентні, навіть якщо в сироватці крові немає специфічних антитіл. Перехворіла птиця резистентна до зараження гомологічним штамом протягом 5-6 місяців.

Ефективність вакцинації проти МПВІ можна оцінювати шляхом взяття біопроби або визначення титру антитіл у сироватці крові методом ІФА, РНГА.

Не можна застосовувати живу вакцину одночасно з іншими респіраторними вакцинами.

Інтервал між вакцинацією проти МПВІ та від інших респіраторних інфекцій повинен бути не менше 7-10 днів;

4) проведення антибіотикотерапії при ускладненні хвороби бактеріальною мікрофлорою;

5) забезпечення роздільної інкубації завезених у господарство інкубаційних яєць та яєць, отриманих від власних батьківських стад;

6) дотримання зоогігієнічних нормативів щодо утримання та годівлі птиці у кожному птахогосподарстві (фермі);

7) проведення аерозольної дезінфекції приміщень у присутності птиці ветеринарними препаратами, що зареєстровані в Україні, відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

8) утилізація трупів птиці, відходів інкубації відповідно до вимог чинного законодавства;

9) лабораторний контроль, починаючи з 25-денного віку, з метою контролю епізоотичного стану, розробки схеми вакцинації та вибору необхідної вакцини.

4. У птахогосподарстві необхідно:

постійно здійснювати заходи зі знищення гризунів, ектопаразитів відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080, а також заходи із недопущення контакту птиці із синантропною і дикою перелітною птицею;

регулярно проводити дослідження на МПВІ міськими/районними/міжрайонними, регіональними державними лабораторіями ветеринарної медицини, Державним науково-дослідним інститутом з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи при вирощуванні птиці, завезеної з-за кордону.

5. Ветеринарні спеціалісти птахогосподарств спільно з представниками територіальних органів Держпродспоживслужби вживають заходи зі створення в районах розташування птахогосподарств імунних зон за захворюваннями, що становлять загрозу для птахогосподарств, шляхом проведення вакцинації птиці, що знаходиться в особистих селянських господарствах громадян (у радіусі не менше 5 км).

6. Працівники птахогосподарств повинні дотримуватися закритого режиму роботи та правил особистої гігієни.

IV. Заходи у разі виявлення захворювання птиці на МПВІ

1. У випадку захворювання або підозри на захворювання птиці на МПВІ власник та/або спеціалісти ветеринарної медицини, які обслуговують господарство, зобов'язані негайно в усній формі повідомити про це територіальний орган Держпродспоживслужби і до прибуття спеціалістів ветеринарної медицини району (міста) вжити заходів щодо ізоляції хворої або підозрілої на захворювання птиці птахогосподарства від здорової.

2. У разі підтвердження інфекції проводиться епізоотологічне розслідування з метою визначення походження та шляхів занесення збудника хвороби.

3. Птахогосподарство (пташник, ферма, відділення), у якому встановлено МПВІ, рішенням відповідної ДНПК оголошують неблагополучним і вводять карантинні обмеження, за яких:

1) забороняються:

переміщення птиці (крім відправлення на забій), інвентарю, кормів між пташниками (відділеннями) у межах господарства;

вивезення інкубаційних яєць і птиці до інших господарств для інкубації та комплектації стада;

використання яєць (інкубаційних яєць, яєць для харчових цілей) без обов'язкової дезінфекції, проведеної якнайшвидше після знесення парами формальдегіду або іншими дезінфекційними засобами, які зареєстровані в Україні, згідно з інструкціями щодо їх застосування та відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

2) дозволяються:

інкубація яєць, одержаних від птиці благополучних пташників, за умови їх використання для відтворення стада в межах господарства;

вивезення з благополучних пташників птиці на м'ясопереробні підприємства, забій хворої птиці на санітарній бойні, а за її відсутності – на загальній лінії з наступним ретельним механічним очищенням та дезінфекцією або в окремі санітарні дні.

4. Для забезпечення технологічного процесу у виробничій зоні:

1) виділяється спеціальний внутрішньогосподарський транспорт та розділяються транспортні шляхи на території господарства (з уникненням їх перетинання) на «чисті» (підвезення кормів, птиці) та «брудні» (вивезення гною, загиблої птиці, відходів забою);

2) зводяться до мінімуму виробничі контакти та пересування персоналу між виробничими ділянками на території господарства (персонал закріплюється за відповідною виробничою ділянкою);

3) чітко окреслюються «брудні» та «чисті» зони в господарстві, не допускається пересування персоналу до іншої зони без зміни спецодягу та знезараження взуття;

4) обслуговуючий персонал забезпечується необхідною кількістю комплектів спецодягу і взуття та організовується централізоване його знезараження і прання;

5) обладнання, інвентар, спецодяг, взуття та інші предмети догляду промарковуються та закріплюються за виробничими ділянками без права передачі цих засобів на іншу ділянку без попереднього знезараження.

5. У неблагополучних господарствах батьківське стадо вакцинують інактивованою вакциною, а сприйнятливий молодняк живими вірус-вакцинами проти МПВІ згідно з інструкціями щодо їх застосування і даними серологічних та вірусологічних досліджень.

6. У разі виникнення хвороби у молодняка яєчного напряму проводять вибраковку хворої та некондиційної птиці з наступною її утилізацією. Решта молодняка вакцинується вірус-вакцинами згідно з інструкціями щодо їх застосування.

7. У бройлерних господарствах весь санітарний брак утилізують, кондиційну хвору птицю відправляють на промислову переробку. Умовно здорову птицю (без видимих клінічних ознак) після закінчення технологічного циклу направляють на забій без обмежень. Ветеринарно-санітарна оцінка м'яса після забою проводиться згідно з Правилами передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів, затвердженими наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 07 червня 2002 року № 28, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 21 червня 2002 року за № 524/6812.

Пух і перо дезінфікують гарячою водою при температурі 90–95 °С 20–30 хвилин чи гарячою парою при температурі 85–90 °С 15–20 хвилин або дезінфікують 3% розчином формальдегіду протягом 30 хвилин шляхом занурення при температурі 45–50 °С.

8. У разі виявлення МПВІ у племінних господарствах хвору дорослу птицю відправляють на забій, а умовно здорову використовують для отримання товарних яєць з наступним забоєм птиці.

9. Тушки забитої птиці з неблагополучних пташників направляють на промислову переробку в межах адміністративного району, за відсутності

переробки в районі – в межах регіону. Тушки з благополучних пташників реалізують після проведення ветеринарно-санітарної експертизи та лабораторних досліджень.

10. З метою прискорення ліквідації МПВІ допускається забій усієї птиці неблагополучного пташника (відділення, ферми, птахогосподарства) до закінчення строку технологічного циклу за розпорядженням керівника територіального органу Держпродспоживслужби та за згодою керівника (власника) птахогосподарства.

11. Відходи інкубації утилізують відповідно до вимог чинного законодавства.

12. У період ліквідації МПВІ є обов'язковими:

1) щоденний контроль епізоотичної ситуації у господарстві;

2) механічне очищення, миття і дезінфекція тари, а також транспортних засобів, призначених для перевезення вибраканої птиці, посліду, дезінфекція спецодягу після закінчення роботи, контейнерів для перевезення птиці та яєць, очищення, чергова та заключна аерозольні дезінфекції неблагополучних пташників, інкубаторів, підсобних приміщень, обладнання, засобів транспорту, а також волога дезінфекція виробничої території.

Дезінфекція проводиться відповідно до вимог чинного законодавства з використанням дезінфекційних засобів, зареєстрованих в Україні, згідно з інструкціями щодо їх використання;

3) біотермічна обробка посліду, підстилки з неблагополучних пташників протягом чотирьох місяців;

4) постійне спостереження та вибіркове дослідження сприйнятливої птиці у населених пунктах, розташованих поблизу господарства. У разі виявлення МПВІ у приватному секторі слід діяти згідно з цією Інструкцією.

13. Обмеження знімаються з господарства через один місяць після останнього забою хворої чи перехворілої птиці та після проведення заключних ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації захворювання.

14. Після зняття обмежень із птахогосподарств, у яких птиця вакцинується проти МПВІ, дозволяється реалізовувати інкубаційні яйця

після їх обов'язкової дворазової дезінфекції парами формальдегіду, 2% розчином віркону або іншими дезінфекційними засобами, зареєстрованими в Україні, згідно з інструкціями щодо їх використання.

15. Реалізація птиці незалежно від віку дозволяється тільки у господарства, які вакцинують птицю проти МПВІ.

16. Благополучними вважаються господарства, у яких захворювання птиці на МПВІ не спостерігалось протягом одного року після останнього випадку захворювання.

V. Правила безпеки для обслуговуючого персоналу в неблагополучних щодо МПВІ птахогосподарствах

1. Працівники птахогосподарств повинні проходити попередній (до прийняття на роботу) і періодичні (один раз на рік) профілактичні медичні огляди відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559 «Про затвердження переліку професій виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок», дотримуватися санітарно-гігієнічного режиму на підприємстві та правил особистої гігієни.

2. Обслуговуючий персонал повинен забезпечуватись чистим робочим одягом і взуттям, мийними та дезінфекційними засобами, спецодягом, засобами індивідуального захисту (далі – ЗІЗ) для запобігання інфікуванню.

3. Серед працівників птахогосподарств необхідно обов'язково проводити навчання з питань дотримання правил особистої гігієни і техніки безпеки при користуванні дезінфекційними засобами, надання першої медичної допомоги.

Усі особи, які залучаються до робіт з проведення ветеринарно-санітарних заходів, повинні знати і дотримуватися правил техніки безпеки під час використання дезінфекційних засобів, а також під час експлуатації дезінфекційних машин і установок.

Основними вимогами щодо дотримання правил техніки безпеки при проведенні ветеринарно-санітарних заходів є:

профілактика отруєнь дезінфекційними засобами;

профілактика інфікування збудниками антропозоонозних захворювань;

протипожежні заходи на об'єкті дезінфекції.

4. Під час проведення дезінфекції (вологої, аерозольної) та інших заходів із застосуванням дезінфекційних засобів, що подразнюють слизову оболонку очей, органи дихання, викликають опіки шкіри (препарати хлору і формальдегіду, розчини їдких лугів і кислот тощо), працювати необхідно в протигазі та спецодязі (комбінезон, халат, прогумований фартух, гумові чоботи, захисні окуляри, гумові рукавиці).

5. Під час приготування мийних і дезінфекційних розчинів та пересипання пилоподібних мийних засобів із заводської упаковки у витратну використовують такі ЗІЗ:

респіратори або ватно-марлеві пов'язки;

захисні окуляри;

гумові рукавички, прогумовані фартухи і гумові чоботи.

Засоби індивідуального захисту органів дихання вибирають відповідно до їх технічних характеристик, а також з огляду на фізичні, хімічні, токсичні, бактеріологічні та інші властивості об'єктів (матеріалів) дослідження (роботи) – окремо для кожного виду робіт і технологічних процесів.

6. Аптечка першої допомоги має бути укомплектована засобами, що нейтралізують дезінфекційні речовини, що застосовуються, та інструкціями щодо їх використання.

7. Після проведення ветеринарно-санітарних робіт обличчя та руки необхідно вимити теплою водою з милом, руки також продезінфікувати.

8. Для миття рук використовують рідкі мийні засоби, дозволені для використання в Україні. Для запобігання ризику перехресного інфікування під час обробки рук мають використовуватися настінні ліктєві дозатори або індивідуальні упаковки з антисептиками, безконтактні умивальники, дозатор для мила, безконтактний дозатор для антисептика, пристрої для сушіння рук або дозатор з одноразовими рушниками-серветками.

9. Відповідно до галузевих норм з урахуванням чисельності працівників у птахогосподарстві мають функціонувати душові кімнати, туалети, приміщення для відпочинку, кімнати особистої гігієни для жінок, приміщення та пристрої для обігріву й охолодження, приміщення для прання, хімічного чищення, сушіння спецодягу з їх належним санітарно-побутовим обслуговуванням та утриманням.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики
та продовольства України
10 травня 2018 року № 238

ІНСТРУКЦІЯ з профілактики та ліквідації метапневмовірусної інфекції птиці

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює порядок проведення спеціалістами ветеринарної медицини профілактичних заходів щодо недопущення захворювання птиці на метапневмовірусну інфекцію птиці, ветеринарно-санітарних заходів у випадках спалаху хвороби у птахогосподарствах різних форм власності, внутрішньогосподарського використання або подальшої реалізації яєць, м'яса і м'ясопродуктів від забою птиці та іншої продукції птахівництва у разі виявлення метапневмовірусної інфекції птиці і є обов'язковою для виконання птахогосподарствами незалежно від форм власності, фізичними особами – підприємцями, спеціалістами ветеринарної медицини, які провадять діяльність у сфері птахівництва.

2. У цій Інструкції терміни вживаються у таких значеннях:

біологічна безпека (біобезпека) – безперервний процес оцінки та управління ризиком, спрямований на уникнення або мінімізацію ризиків мікробіологічного інфікування, яке може викликати хвороби людей чи тварин або внаслідок якого тварини стають непридатними для будь-якого використання;

вакцинація – метод, спрямований на створення поствакцинального імунітету;

Державна надзвичайна протиепізоотична комісія (ДНПК) – постійно діючий орган при Кабінеті Міністрів України, обласній, районній, міській державних адміністраціях, що здійснює оперативний контроль, керівництво і координацію діяльності органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та фізичних осіб щодо запобігання спалахам особливо небезпечних хвороб тварин, масовим отруєнням тварин та їх ліквідації;

імунна зона – територія, на якій застосовується вакцина проти метапневмовірусної інфекції птиці;

імуноферментний аналіз (ІФА) – лабораторний імунологічний метод якісного або кількісного визначення низькомолекулярних з'єднань, макромолекул, вірусів, в основі якого лежить специфічна реакція антиген-антитіло;

неблагополучне господарство – господарство, в якому виявлено спалах інфекції;

полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР) – діагностика, заснована на виявленні збудника захворювання на основі генетичної інформації;

птахогосподарство (господарство) – будь-який сільськогосподарський або інший об'єкт, включаючи інкубаторії, цирки, зоопарки, зоомагазини з продажу кімнатної птиці, пташині ринки та пташники, де розводиться і утримується свійська птиця, а також інша птиця, що утримується в неволі, за винятком боєнь, транспортних засобів, карантинних об'єктів, прикордонних інспекційних пунктів, лабораторій тощо;

реакція нейтралізації (РН) – метод ідентифікації вірусу, що ґрунтується на феномені втрати ним інфекційності в результаті взаємодії зі специфічними антитілами;

реакція непрямой гемаглютинації (РНГА) – метод виявлення та ідентифікації антигенів або антитіл, заснований на виникаючому в їх присутності феномені аглютинації еритроцитів, на поверхні яких були попередньо адсорбовані відповідні специфічні антитіла або антигени;

ревакцинація – метод, спрямований на підтримку поствакцинального імунітету;

режим закритого типу – комплекс адміністративно-господарських заходів, спрямованих на недопущення занесення на територію господарства збудників інфекційних захворювань птиці, який, у тому числі, передбачає створення суцільної огорожі території господарства, наявність ветсанпропускника, діючих дезбар'єрів, дезкилимків, особливий режим роботи персоналу;

свійська птиця – деякі види птахів (кури, індики, качки, гуси, цесарки, перепели, голуби та інші), що розводяться людиною для отримання від них продукції (яєць, м'яса, пуху, пір'я тощо), а також з декоративною та спортивною метою;

синантропна птиця – дика птиця, територія проживання та харчування якої тією чи іншою мірою пов'язана з людиною.

Інші терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про ветеринарну медицину».

3. Метапневмовірусна інфекція птиці (МПВІ) (донедавна – пневмовірус птиці) – висококонтагіозна вірусна хвороба птиці, що характеризується респіраторними розладами і зниженням яєчної продуктивності. МПВІ – спільна назва двох подібних за клінічними ознаками респіраторних синдромів, які спостерігаються у різних видів птиці, а саме:

у індиків – інфекційний ринотрахеїт (Turkey Rhino Tracheitis – TRT) – висококонтагіозне захворювання, що характеризується ураженням верхніх дихальних шляхів, високою смертністю (до 40%) та захворюваністю (до 100%), зниженням яєчної продуктивності (до 70%) та погіршенням якості яєць (депігментація шкаралупи);

у курей та курчат – синдром набряклої голови (Swollen head syndrome – SHS), що супроводжується набряканням голови, зниженням несучості (від 5 до 30%) і погіршенням якості яєць (депігментація шкаралупи).

4. Збудником метапневмовірусної інфекції птиці (Avian metapneumovirus, AMPV) є РНК-геномний вірус, який є представником сімейства параміксовірусів (Paramyxoviridae), роду Metapneumovirus.

Вірус – дуже поліморфний, сферичної або ниткоподібної форми. Діаметр сферичних частинок варіює і має розмір від 80 до 200 нм, іноді сягає 500 нм. Ниткоподібні форми мають діаметр від 80 до 100 нм, довжину – 1000 нм. Вірус має оболонку, представлену ліпідним шаром з виступами на поверхні, довжина яких – 13–14 нм. Усередині оболонки – симетричний спіралевидний нуклеокапсид, діаметр якого 14 нм.

Індичі і курячі штами є індетичними за морфологічними, фізико-хімічними, структурними характеристиками.

Штам, виділений від курей, може свідчити про клінічні ознаки захворювання як у курей, так і у індиків, а штам, виділений від індиків, – тільки у індиків.

На основі антигенних та генетичних відмінностей вирізняють чотири підгрупи вірусів:

AMPV/A, AMPV/B, AMPV/C, AMPV/D.

Пташині метапневмовіруси і метапневмовірус людини – патогенні як для птахів, так і для людей.

5. Вірус МПВІ стійкий до низьких температур. У замороженому стані його активність зберігається до 2 років. Вірус зберігається при температурі 37 °С – 1 добу, при температурі 18–22 °С – 1 місяць, при температурі 4 °С – 5 місяців. Інфекційність, гемаглютинуюча активність та імуногенність вірусу руйнуються при температурі 56 °С впродовж 5 хв. Зберігається на дерев'яній поверхні – 1 добу, на картонній тарі для яєць – 6 діб. Вірус стійкий у діапазоні рН від 2 до 10 і швидко руйнується при дії ультразвуку. Розчини формаліну (1–2%), гідроксиду натрію (1–2%), мильного крезолу (1%) і фенолу (3–4%) швидко інактивують вірус. Стабільність вірусу залежить від середовища, в якому він знаходиться. Денне світло знижує інфекційність вірусу за 4 години. Встановлено, що вісцеротропні велогенні штами є термочутливими, тоді як лентогенні – термостабільними.

6. До вірусу МПВІ сприйнятливі індики, кури, фазани, цесарки, страуси, качки, гуси, горобці, ластівки, шпаки, чайки. Голуби не сприйнятливі до цього вірусу.

Хвороба має сезонний характер: весняно-осінній період (80% спалахів припадає на березень – травень, жовтень – листопад). Вірус МПВІ розповсюджується під час міграції дикої і синантропної птиці (РНК АVP знайдено у диких качок і гусей, чайок, горобців, ластівок, шпаків).

7. Джерелом хвороби є хвора і перехворіла птиця, яка залишається носієм і виділяє вірус протягом одного року. Зараження відбувається під час контакту хворої птиці зі здоровою, повітряно-крапельним шляхом, через прямий або непрямий контакт з назальними, респіраторними виділеннями від хворої птиці, а також через інфіковану воду, корм, обладнання. Трансоваріальної передачі з вмістом яйця не встановлено, проте вірус може знаходитись на шкаралупі яйця, знесеного хворою птицею. Механічними переносниками збудника є люди, дика і синантропна птиця.

Хвора птиця через дві доби після зараження і за добу до прояву клінічних ознак захворювання виділяє вірус під час кашлю, чхання. Розповсюдження вірусу на великі відстані пов'язане з перевезенням птиці, тушок вимушено забитої птиці, забрудненої тари, яєць із неблагополучних господарств щодо МПВІ.

8. В організмі птиці вірус розмножується в клітинах респіраторної системи, руйнує клітини кровоносних судин і викликає запально-некротичні процеси. Реплікація вірусу відбувається в миготливому епітелії носових ходів і трахеї, спричиняючи деформацію і втрату війок слизової оболонки, що сприяє активному проникненню вторинної патогенної мікрофлори, яка ускладнює й погіршує перебіг патологічного процесу. Через 24 години після інфікування вірус може бути виявлено в носовій порожнині і трахеї птиці. Через 24–36 годин вірус локалізується в трахеї, легенях, де зумовлює тяжкі дистрофічно-некротичні процеси. Максимальне накопичення вірусу відбувається за 3–6 днів після зараження.

9. Інкубаційний період становить від 2 до 10 днів і залежить від різних чинників (вірулентність вірусу, проблеми біологічної безпеки, наявність стресів, недотримання зоогігієнічних норм (підвищена концентрація аміаку, пилу, порушення роботи вентиляції, неякісна підстилка, утримання птиці

різних вікових груп) і норм годівлі (мікотоксикози, незбалансовані раціони, дефіцит вітаміну А) тощо).

10. Вторинні інфекції, невідповідні умови утримання птиці і годівлі – визначальні чинники ступеня тяжкості прояву клінічних ознак. Клінічно виражено це спостерігається на бройлерах. Стрес є пусковим механізмом розвитку більшості клінічних ознак захворювання незалежно від типу птахівничого виробництва. До стрес-чинників належать вихід на пік продуктивності у несучок і батьківських стадах, висока щільність посадки. Спричинити загострення хвороби і посилити прояв клінічних ознак може також підрізування дзьоба (дебікірування, триммінг) або вакцинація живими вірус-вакцинами проти хвороби Ньюкасла.

11. Тяжкість перебігу хвороби залежить від санітарно-гігієнічних умов утримання та від наявності збудників бактеріальних і вірусних хвороб. Захворювання, викликане лише МПВІ, протікає в легкій формі.

Найбільш сприятливі до хвороби індички у віці 1–42 доби, бройлери 28–42 доби, несучки, племінна птиця 25–35 тижнів. Із збільшенням віку сприйнятливість знижується.

12. У період вираженої клінічної картини хвороби збудник виділяється у зовнішнє середовище з послідом, трахеальним слизом. У поєднанні з несприятливими факторами зовнішнього середовища, що знижують загальну резистентність організму та зараженням *E. Coli*, захворювання проявляється у своїй найважчій формі – синдром “набряклої голови”, що характеризується набряком голови та шиї з характерними респіраторними ознаками і зниженням несучості та виникає при інфікуванні МПВІ бройлерів, несучок, племінної птиці.

13. Найтяжче захворювання проявляється у бройлерів, племінної птиці та товарної несучки в однотижневому віці. Під час хвороби птиця пригнічена, погано їсть, спостерігається розлад функції органів дихання (птиця витягує шию вперед, робить позіхальні рухи). Із дзьоба витікає спочатку катаральний, потім гнійний ексудат, а також характерні кон'юнктивіт, слъозотеча, запалення шкіри навколо очей, виділення з носових ходів, а пізніше – пінні виділення з очей. Через гнійний кон'юнктивіт, запалення і набряк підочних і периорбітальних синусів очна щілина різко звужена («вувзькоока птиця»). Як наслідок прояву набряку і

запалення сполучної тканини голови, розвивається синдром «набряклої голови». Крім того, у хворої птиці виникають нервові явища, що виражаються хиткою ходою, викривленням ший, дезорієнтацією. Через сепсис, що зумовлюється кишковою паличкою, птиця гине.

При ускладненні секундарною мікрофлорою характерна діарея з екскрементами зеленого кольору.

14. У молодих та племінних індиків для МПВІ характерні респіраторні порушення (чхання, трахеальні хрипи, назальні виділення), а також кон'юнктивіти, набряк інфраорбітальних синусів, нервові явища, малорухливість, сонливість, дезорієнтація. Часто спостерігається діарея, послід зеленувато-коричневого кольору через наявність домішок жовчі.

15. МПВІ часто протікає в поєднанні з такими хворобами, як хвороба Ньюкасла (НХ), інфекційний бронхіт курей (ІБК), респіраторний мікоплазмоз (РМП), СЗН-76, низькопатогенний пташиний грип (LPAI), інфекційний ларинготрахеїт (ЛТТ), і може мати подібні клінічні ознаки з переліченими вище інфекціями. Внаслідок цього діагностика значно ускладнена.

16. Під час патолого-анатомічного розтину спостерігається набряк сполучної тканини голови, серозно-гнійні запалення носових шляхів та синусів, а також хронічні ентерити, аеросакуліти, перитоніти та запалення яєчників.

Зустрічається випотівання фібрину або крові у підшкірну клітковину, що надає голові синювато-зеленого кольору (гемосидероз).

17. Патологічні зміни не є характерними й обумовлені присутністю бактеріальної флори. МПВІ протікає разом з бактеріальними інфекціями, які можуть бути викликані одним із збудників, таких як *E.coli*, *Ornithobacterium rhinotracheale* (ORT), *Mycoplasma gallisepticum* (Mg), *Bordetella* spp., *Pasteurella* spp., *Moraxella* spp., *Pseudomonas*. При цьому бактеріальні інфекції є вторинними (секундарними).

18. Під час патолого-анатомічного розтину виявляються такі ураження, як риніт, трахеїт, синусит в тканинах опухлої голови (серозний, гнійний або фібринозний ексудат), застійні явища в легенях; при ускладненні секундарною інфекцією (*E.coli*) спостерігається перикардит, пневмонія, іноді

– накопичення сечокихлих солей в сечоводах, дрібні некротичні вогнища в печінці.

II. Діагностика захворювання птиці на МПВІ

1. Діагноз на МПВІ ставлять комплексно на підставі епізоотологічних даних, клінічних ознак хвороби, патолого-анатомічних змін і лабораторних досліджень (виділення, ідентифікація вірусу і виявлення специфічних антитіл у птиці, що перехворіла). Основне значення мають лабораторні дослідження – виділення вірусу на курячих ембріонах (КЕ), трахеальній органій культурі (ТОК) курячих або індичих ембріонів, а також виявлення антитіл (АТ) у сироватці крові. Вірус вдається виділити тільки в період спалаху хвороби. Через 10 діб після захворювання ізолювати його не вдається, тому патолого-анатомічний матеріал необхідно відбирати на початку захворювання (у перші три доби) і направляти до лабораторії.

2. Для вірусологічних досліджень надсилають 4–5 голів птиці з видимими клінічними ознаками, 4–5 трупів птиці на початковій стадії захворювання. Як патолого-анатомічний матеріал використовують підочні синуси, трахею, легені, нирку, уражену голову з шиєю, зіскоби з уражених носових пазух, носові виділення, змиви носових пазух, гортані, трахеї. Для встановлення діагнозу МПВІ у живої птиці необхідно відібрати зразки мазків з ротоглотки, носових пазух, гортані, трахеї, зразки крові.

Для дослідження відбирають не менше 20 парних зразків мазків або зразків крові з кожного пташника від однієї й тієї самої птиці з інтервалом 2–3 тижні. Можливість виявлення МПВІ значно зростає, якщо зразки збирають до початку прояву клінічних ознак і від поголів'я птиці, у якої немає проявів клінічних ознак, та птиці з різним ступенем прояву клінічних ознак (від легкої до важкої).

Діагностика заснована на виявленні антитіл у хворої та перехворілої птиці за допомогою РНГА, РН, а також застосування методів непрямой імунофлюоресценції, реакції імунодифузії та тест-діагностики ІФА-ELISA. Для індикації вірусу застосовують такий метод діагностики, як ПЛР, що дає змогу виявляти МПВІ безпосередньо у зразках тканин.

3. При проведенні лабораторних досліджень МПВІ у курчат-бройлерів потрібно керуватися таким:

2) за можливості застосовувати тільки метод ІФА:

якщо клінічні прояви мають гострий характер і проявляються на 2–3 тижні життя, відбір сироваток крові проводять за перших клінічних ознак і через 2-3 тижні після цього;

якщо спостерігаються помірні респіраторні проблеми впродовж відгодівлі та зниження виробничих показників у кінці відгодівлі, потрібно відбирати зразки від птиці на забої.

Слід уникати відбору проб для ІФА до 14-денного віку, оскільки існує можливість виявлення материнських антитіл. Винятком є випадки, коли метою відбору проб є саме оцінювання материнських антитіл, тоді забір зразків бажано проводити у птиці віком 2–3 дні;

2) за можливості застосовувати ІФА та ПЛР:

за перших клінічних проявів потрібно відбирати зразки (змиви з носових пазух, трахеї і периорбітальних синусів) для ПЛР-дослідження;

не слід відбирати проби від птиці з найважчими клінічними проявами. Рекомендується відбирати матеріал на дослідження від тих особин інфікованого стада, у яких клінічні симптоми виявлено на початковій стадії;

для ІФА-дослідження потрібно відбирати зразки сироваток крові від птиці із цього самого стада у віці забою, який залежить від виду птиці.

III. Профілактика захворювання птиці на МПВІ

1. Птахогосподарства (пташник, ферми, відділення) функціонують в режимі закритого типу. Категорично заборонено вхід до виробничих зон сторонніх осіб, а також в'їзд будь-якого транспорту, не пов'язаного з обслуговуванням господарства.

2. Комплектувати стадо птиці потрібно тільки з господарств, благополучних щодо МПВІ, і птицею одного віку. Багатоповерхові і зблоковані одноповерхові пташники допускається комплектувати позально тільки одновіковими партіями птиці, при цьому для всього пташника різниця у віці для молодняка не повинна перевищувати 5 днів, для дорослої птиці – 15 днів. Забороняється підсаджувати додатково птицю замість загиблої або вибракуваної.

3. Обов'язковим є:

1) дотримання міжциклових профілактичних перерв із проведенням очищення, дезінфекції приміщень та контролю якості дезінфекції. Перед розміщенням чергової партії птиці у фазі кліткового утримання мінімальна міжциклова профілактична перерва становить три тижні. Дні профілактичної перерви обчислюються з моменту відправки останньої партії птиці з приміщення до початку нового завантаження, при цьому птахівниче приміщення має бути вільним після закінчення дезінфекції не менше 5 днів;

2) проведення дезінфекції завезених інкубаційних яєць відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

3) проведення вакцинації.

Оскільки специфічного лікування не розроблено, вакцинація батьківського стада і сприйнятливого молодняка у неблагополучних та загрозованих господарствах проводиться як інактивованими, так і живими вакцинами відповідно до інструкцій щодо їх використання.

Живі вакцини використовуються для індиків, бройлерів та первинної імунізації племінних курей і промислових несучок з наступною ревакцинацією інактивованою вакциною.

Інактивовані масляно-емульсійні вакцини застосовуються на початку яйценесення. Курчата, індичата, вакциновані у добовому віці аерозольно живою вірус-вакциною, резистентні, навіть якщо в сироватці крові немає специфічних антитіл. Перехворіла птиця резистентна до зараження гомологічним штамом протягом 5-6 місяців.

Ефективність вакцинації проти МПВІ можна оцінювати шляхом взяття біопроби або визначення титру антитіл у сироватці крові методом ІФА, РНГА.

Не можна застосовувати живу вакцину одночасно з іншими респіраторними вакцинами.

Інтервал між вакцинацією проти МПВІ та від інших респіраторних інфекцій повинен бути не менше 7-10 днів;

4) проведення антибіотикотерапії при ускладненні хвороби бактеріальною мікрофлорою;

5) забезпечення роздільної інкубації завезених у господарство інкубаційних яєць та яєць, отриманих від власних батьківських стад;

6) дотримання зоогігієнічних нормативів щодо утримання та годівлі птиці у кожному птахогосподарстві (фермі);

7) проведення аерозольної дезінфекції приміщень у присутності птиці ветеринарними препаратами, що зареєстровані в Україні, відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

8) утилізація трупів птиці, відходів інкубації відповідно до вимог чинного законодавства;

9) лабораторний контроль, починаючи з 25-денного віку, з метою контролю епізоотичного стану, розробки схеми вакцинації та вибору необхідної вакцини.

4. У птахогосподарстві необхідно:

постійно здійснювати заходи зі знищення гризунів, ектопаразитів відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080, а також заходи із недопущення контакту птиці із синантропною і дикою перелітною птицею;

регулярно проводити дослідження на МПВІ міськими/районними/міжрайонними, регіональними державними лабораторіями ветеринарної медицини, Державним науково-дослідним інститутом з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи при вирощуванні птиці, завезеної з-за кордону.

5. Ветеринарні спеціалісти птахогосподарств спільно з представниками територіальних органів Держпродспоживслужби вживають заходи зі створення в районах розташування птахогосподарств імунних зон за захворюваннями, що становлять загрозу для птахогосподарств, шляхом проведення вакцинації птиці, що знаходиться в особистих селянських господарствах громадян (у радіусі не менше 5 км).

6. Працівники птахогосподарств повинні дотримуватися закритого режиму роботи та правил особистої гігієни.

IV. Заходи у разі виявлення захворювання птиці на МПВІ

1. У випадку захворювання або підозри на захворювання птиці на МПВІ власник та/або спеціалісти ветеринарної медицини, які обслуговують господарство, зобов'язані негайно в усній формі повідомити про це територіальний орган Держпродспоживслужби і до прибуття спеціалістів ветеринарної медицини району (міста) вжити заходів щодо ізоляції хворої або підозрілої на захворювання птиці птахогосподарства від здорової.

2. У разі підтвердження інфекції проводиться епізоотологічне розслідування з метою визначення походження та шляхів занесення збудника хвороби.

3. Птахогосподарство (пташник, ферма, відділення), у якому встановлено МПВІ, рішенням відповідної ДНПК оголошують неблагополучним і вводять карантинні обмеження, за яких:

3) забороняються:

переміщення птиці (крім відправлення на забій), інвентарю, кормів між пташниками (відділеннями) у межах господарства;

вивезення інкубаційних яєць і птиці до інших господарств для інкубації та комплектації стада;

використання яєць (інкубаційних яєць, яєць для харчових цілей) без обов'язкової дезінфекції, проведеної якнайшвидше після знесення парами формальдегіду або іншими дезінфекційними засобами, які зареєстровані в Україні, згідно з інструкціями щодо їх застосування та відповідно до вимог Інструкції з проведення санітарної обробки – дезінфекції, дезінсекції та дератизації об'єктів птахівництва, затвердженої наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 20 червня 2007 року № 69, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 13 липня 2007 року за № 813/14080;

4) дозволяються:

інкубація яєць, одержаних від птиці благополучних пташників, за умови їх використання для відтворення стада в межах господарства;

вивезення з благополучних пташників птиці на м'ясопереробні підприємства, забій хворої птиці на санітарній бойні, а за її відсутності – на загальній лінії з наступним ретельним механічним очищенням та дезінфекцією або в окремі санітарні дні.

4. Для забезпечення технологічного процесу у виробничій зоні:

1) виділяється спеціальний внутрішньогосподарський транспорт та розділяються транспортні шляхи на території господарства (з уникненням їх перетинання) на «чисті» (підвезення кормів, птиці) та «брудні» (вивезення гною, загиблої птиці, відходів забою);

2) зводяться до мінімуму виробничі контакти та пересування персоналу між виробничими ділянками на території господарства (персонал закріплюється за відповідною виробничою ділянкою);

3) чітко окреслюються «брудні» та «чисті» зони в господарстві, не допускається пересування персоналу до іншої зони без зміни спецодягу та знезараження взуття;

4) обслуговуючий персонал забезпечується необхідною кількістю комплектів спецодягу і взуття та організовується централізоване його знезараження і прання;

5) обладнання, інвентар, спецодяг, взуття та інші предмети догляду промарковуються та закріплюються за виробничими ділянками без права передачі цих засобів на іншу ділянку без попереднього знезараження.

5. У неблагополучних господарствах батьківське стадо вакцинують інактивованою вакциною, а сприйнятливий молодняк живими вірус-вакцинами проти МПВІ згідно з інструкціями щодо їх застосування і даними серологічних та вірусологічних досліджень.

6. У разі виникнення хвороби у молодняка яєчного напряму проводять вибраковку хворої та некондиційної птиці з наступною її утилізацією. Решта молодняка вакцинується вірус-вакцинами згідно з інструкціями щодо їх застосування.

7. У бройлерних господарствах весь санітарний брак утилізують, кондиційну хвору птицю відправляють на промислову переробку. Умовно здорову птицю (без видимих клінічних ознак) після закінчення технологічного циклу направляють на забій без обмежень. Ветеринарно-санітарна оцінка м'яса після забою проводиться згідно з Правилами передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів, затвердженими наказом Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 07 червня 2002 року № 28, зареєстрованими у Міністерстві юстиції України 21 червня 2002 року за № 524/6812.

Пух і перо дезінфікують гарячою водою при температурі 90–95 °С 20–30 хвилин чи гарячою парою при температурі 85–90 °С 15–20 хвилин або дезінфікують 3% розчином формальдегіду протягом 30 хвилин шляхом занурення при температурі 45–50 °С.

8. У разі виявлення МПВІ у племінних господарствах хвору дорослу птицю відправляють на забій, а умовно здорову використовують для отримання товарних яєць з наступним забоєм птиці.

9. Тушки забитої птиці з неблагополучних пташників направляють на промислову переробку в межах адміністративного району, за відсутності

переробки в районі – в межах регіону. Тушки з благополучних пташників реалізують після проведення ветеринарно-санітарної експертизи та лабораторних досліджень.

10. З метою прискорення ліквідації МПВІ допускається забій усієї птиці неблагополучного пташника (відділення, ферми, птахогосподарства) до закінчення строку технологічного циклу за розпорядженням керівника територіального органу Держпродспоживслужби та за згодою керівника (власника) птахогосподарства.

11. Відходи інкубації утилізують відповідно до вимог чинного законодавства.

12. У період ліквідації МПВІ є обов'язковими:

2) щоденний контроль епізоотичної ситуації у господарстві;

2) механічне очищення, миття і дезінфекція тари, а також транспортних засобів, призначених для перевезення вибраканої птиці, посліду, дезінфекція спецодягу після закінчення роботи, контейнерів для перевезення птиці та яєць, очищення, чергова та заключна аерозольні дезінфекції неблагополучних пташників, інкубаторів, підсобних приміщень, обладнання, засобів транспорту, а також волога дезінфекція виробничої території.

Дезінфекція проводиться відповідно до вимог чинного законодавства з використанням дезінфекційних засобів, зареєстрованих в Україні, згідно з інструкціями щодо їх використання;

3) біотермічна обробка посліду, підстилки з неблагополучних пташників протягом чотирьох місяців;

4) постійне спостереження та вибіркове дослідження сприйнятливої птиці у населених пунктах, розташованих поблизу господарства. У разі виявлення МПВІ у приватному секторі слід діяти згідно з цією Інструкцією.

13. Обмеження знімаються з господарства через один місяць після останнього забою хворої чи перехворілої птиці та після проведення заключних ветеринарно-санітарних заходів з ліквідації захворювання.

14. Після зняття обмежень із птахогосподарств, у яких птиця вакцинується проти МПВІ, дозволяється реалізовувати інкубаційні яйця

після їх обов'язкової дворазової дезінфекції парами формальдегіду, 2% розчином віркону або іншими дезінфекційними засобами, зареєстрованими в Україні, згідно з інструкціями щодо їх використання.

15. Реалізація птиці незалежно від віку дозволяється тільки у господарства, які вакцинують птицю проти МПВІ.

16. Благополучними вважаються господарства, у яких захворювання птиці на МПВІ не спостерігалось протягом одного року після останнього випадку захворювання.

V. Правила безпеки для обслуговуючого персоналу в неблагополучних щодо МПВІ птахогосподарствах

1. Працівники птахогосподарств повинні проходити попередній (до прийняття на роботу) і періодичні (один раз на рік) профілактичні медичні огляди відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 23 травня 2001 року № 559 «Про затвердження переліку професій виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, порядку проведення цих оглядів та видачі особистих медичних книжок», дотримуватися санітарно-гігієнічного режиму на підприємстві та правил особистої гігієни.

2. Обслуговуючий персонал повинен забезпечуватись чистим робочим одягом і взуттям, мийними та дезінфекційними засобами, спецодягом, засобами індивідуального захисту (далі – ЗІЗ) для запобігання інфікуванню.

3. Серед працівників птахогосподарств необхідно обов'язково проводити навчання з питань дотримання правил особистої гігієни і техніки безпеки при користуванні дезінфекційними засобами, надання першої медичної допомоги.

Усі особи, які залучаються до робіт з проведення ветеринарно-санітарних заходів, повинні знати і дотримуватися правил техніки безпеки під час використання дезінфекційних засобів, а також під час експлуатації дезінфекційних машин і установок.

Основними вимогами щодо дотримання правил техніки безпеки при проведенні ветеринарно-санітарних заходів є:

профілактика отруєнь дезінфекційними засобами;

профілактика інфікування збудниками антропозоонозних захворювань;

протипожежні заходи на об'єкті дезінфекції.

4. Під час проведення дезінфекції (вологої, аерозольної) та інших заходів із застосуванням дезінфекційних засобів, що подразнюють слизову оболонку очей, органи дихання, викликають опіки шкіри (препарати хлору і формальдегіду, розчини їдких лугів і кислот тощо), працювати необхідно в протигазі та спецодязі (комбінезон, халат, прогумований фартух, гумові чоботи, захисні окуляри, гумові рукавиці).

5. Під час приготування мийних і дезінфекційних розчинів та пересипання пилоподібних мийних засобів із заводської упаковки у витратну використовують такі ЗІЗ:

респіратори або ватно-марлеві пов'язки;

захисні окуляри;

гумові рукавички, прогумовані фартухи і гумові чоботи.

Засоби індивідуального захисту органів дихання вибирають відповідно до їх технічних характеристик, а також з огляду на фізичні, хімічні, токсичні, бактеріологічні та інші властивості об'єктів (матеріалів) дослідження (роботи) – окремо для кожного виду робіт і технологічних процесів.

6. Аптечка першої допомоги має бути укомплектована засобами, що нейтралізують дезінфекційні речовини, що застосовуються, та інструкціями щодо їх використання.

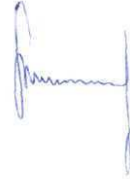
7. Після проведення ветеринарно-санітарних робіт обличчя та руки необхідно вимити теплою водою з милом, руки також продезінфікувати.

8. Для миття рук використовують рідкі мийні засоби, дозволені для використання в Україні. Для запобігання ризику перехресного інфікування під час обробки рук мають використовуватися настінні ліктєві дозатори або індивідуальні упаковки з антисептиками, безконтактні умивальники, дозатор для мила, безконтактний дозатор для антисептика, пристрої для сушіння рук або дозатор з одноразовими рушниками-серветками.

9. Відповідно до галузевих норм з урахуванням чисельності працівників у птахогосподарстві мають функціонувати душові кімнати, туалети, приміщення для відпочинку, кімнати особистої гігієни для жінок, приміщення та пристрої для обігріву й охолодження, приміщення для прання, хімічного чищення, сушіння спецодягу з їх належним санітарно-побутовим обслуговуванням та утриманням.

10. До роботи з хворою птицею не допускаються особи з ознаками будь-яких захворювань або нездужання, старші 65 або молодші 18 років, вагітні жінки.

Директор Департаменту аграрної
політики та сільського господарства

Володимир ТОПЧІЙ